

EDYTA WOLTER*

Warszawa, Polska

ORCID ID 0000-0001-9895-6462

Z BADAŃ NAUKOWYCH NAD PROBLEMATYKĄ WYCHOWANIA SALEZJAŃSKIEGO, PEDAGOGIKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZEJ

Markiewicz H., Misiaszek K. SDB (2021). *Salezjańskie wychowanie oratoryjne na warszawskiej Pradze*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, ss. 188.

Parafia Najświętszego Serca Jezusowego w Warszawie została utworzona w 1919 roku. Salezianie, tworząc oratorium w środowisku lokalnym mieszkańców dzielnicy Praga, podjęli trud pracy wychowawczej ubogich, zaniedbanych duchowo dzieci i młodzieży. Od 1999 roku tytułowa instytucja nosi oficjalną nazwę: Oratorium im. św. Jana Bosko.

Celem recenzowanej monografii jest wyjaśnienie działalności ww. instytucji pożytku publicznego na warszawskiej Pradze poprzez ukazanie początków działalności wspólnoty oratoryjnej św. Jana Bosko (założyciela Towarzystwa św. Franciszka Salezego/salezjanów), zaprezentowanie stosowanej w oratorium prewencyjnej metody wychowawczej. Publikacja ma układ chronologiczny oraz problemowy (w ramach poszczególnych rozdziałów). Składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów, zakończenia, bibliografii. Implikuje ponadto wykaz skrótów, spis osób pełniących funkcję kierownika/salezjanów prowadzących oratorium w Warszawie (Praga), a także indeks nazwisk oraz ilustracje dokumentujące pracę salezjanów z młodzieżą zarówno w okresie dwudziestolecia międzywojennego (1918–1939), jak i w XXI wieku. Dzieło wieńczy streszczenia w języku polskim i angielskim.

Autorami omawianej publikacji są nauczyciele akademicy z tytułem naukowym profesora, zatrudnieni w warszawskich uczelniach publicznych: Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej i Uniwersytecie Kardynała

* Prof. UKSW dr hab. Edyta Wolter, Katedra Historii Wychowania Dziejów Oświaty, Wydział Nauk Pedagogicznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; e-mail: e.wolter@uksw.edu.pl.

Stefana Wyszyńskiego. Są oni znani w Polsce z bogatego dorobku naukowego oraz wieloletniego akademickiego doświadczenia zawodowego.

Z uznaniem należy zaakcentować, że monografia wpisuje się w nurt pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, powstała na bogatej podstawie źródłowej. Wykorzystano w niej materiały zgromadzone w Archiwum Salezjańskim w Warszawie (kroniki, maszynopisy, karty osobowe, sprawozdania, regulaminy, plany pracy, korespondencję z jednostkami administracji publicznej itp.), dzieła św. Jana Bosko (w języku włoskim), dokumenty Towarzystwa św. Franciszka Salezego, czasopiśmiennicze źródła drukowane (takie jak np. rocznik/biuletyn „Bazylika”). W omawianej publikacji wykorzystano również opracowania naukowe (ogólno historyczne oraz dotyczące zgromadzenia salezjańskiego).

Rozdział pierwszy poświęcono życiu i działalności św. Jana Bosko (1815–1888), który jak już wzmiankowano, był założycielem zgromadzenia salezjańskiego, wychowawcą młodzieży. Autorzy wyjaśnili, że ksiądz Bosko dorastał w społeczności żyjącej w warunkach ogólnej tendencji kultury przedindustrialnej, w której większość ludzi pracowała na roli, a przemiany w strukturze techniczno-przemysłowej były powolne. Napisali o uwarunkowaniach wychowania naturalnego w rodzinie Jana Bosko, zwłaszcza o wychowaniu religijnym w okresie dzieciństwa, następnie o jego edukacji szkolnej i wyższej, pracy duszpasterskiej w zakładach karnych dla młodocianych przestępców. Uwagę badawczą poświęcili także dojrzewaniu duchowemu księdza Bosko, co zaowocowało działalnością w zakresie tworzenia prewencyjnego środowiska wychowawczego opartego na rozumie, religii, miłości i radości wychowawczej. Zaznaczyli, że ksiądz Bosko dzięki swojej determinacji duchowej stworzył zgromadzenie zakonne Towarzystwo św. Franciszka Salezego, wartościowe dzieło wychowawcze służące zdobywaniu wiedzy, umiejętności rzemieślniczych (zawodu), ludycznych, a także pogłębianiu wiary chrześcijańskiej przez dzieci i młodzież.

W rozdziale drugim prof. Hanna Markiewicz i prof. Kazimierz Misiaszek napisali, że oratorium jako środowisko wychowawcze powszechnie funkcjonowało w parafiach katolickich Piemontu, natomiast św. Jan Bosko nadał tej instytucji szczególny wymiar duchowy i organizacyjny, oddziałując wychowawczo na dzieci i młodzież z uboższych warstw społecznych postawami dobroci, miłości, łagodności. W jego koncepcji wychowania ogromne znaczenie miały sakramenty, modlitwa, rekolekcje, kierownictwo duchowe. Poza tym św. Jan Bosko do aplikacyjnych zadań wychowawcy włączył rozeznanie w potrzebach wychowanka, codziennych jego obowiązkach i praktykach religijnych. W systemie prewencyjnym św. Jana Bosko wychowawca „przemawiał głosem serca” (s. 36). Postawy religijne wdrażał w ścisłym związku z rozumem. Co ważne, pierwsze oratorium ksiądz Jan Bosko powierzył opiece św. Franciszka Salezego, w osobowości którego dostrzegł równowagę duchową, zwłaszcza w zakresie postaw cierpliwości, miłości i łagodności wychowawczej.

W rozdziale trzecim autorzy zaprezentowali genezę i rozwój działalności Towarzystwa św. Franciszka Salezego na ziemiach polskich, począwszy od końca XIX wieku. Wyjaśnili, że polscy salezjanie tworzyli sieć zakładów wychowawczych oraz szkół dla najuboższej młodzieży w celu zapewnienia opieki duchowej i przygotowania do pracy zawodowej (nauka zawodu). Popularność tych instytucji wychowawczych rosła po I wojnie światowej. W okresie międzywojennym (1918–1939) salezjanie zakładali szkoły zawodowe, w których uczniowie zdobywali umiejętności mechaniczno-ślusarskie, stolarskie, krawieckie, szewskie, ogrodniczo-rolnicze, budowlane, energetyczno-elektryczne, tkackie, a nawet organistowsko-muzyczne. Autorzy skonstatowali, że najwyższy poziom nauczania był w szkołach salezjańskich na prawach szkół państwowych (dotowanych przez władze oświatowe) w Oświęcimiu i Łodzi. Napisali, że w Polsce rozwijały się także oratoria, chociaż w odróżnieniu od działań włoskich polscy salezjanie przede wszystkim tworzyli placówki edukacyjne, co wynikało z ogólnych potrzeb społecznych w II Rzeczypospolitej.

Kolejny rozdział (czwarty) poświęcono życiu i działalności ks. Ludwika Rupali, który był kapłanem, wychowawcą młodzieży, twórcą oratoriów w Łodzi, Warszawie i Rumi. Przez całe swoje życie zakonne realizował wskazania św. Jana Bosko i chociaż nie posiadał wykształcenia pedagogicznego, miał bardzo dobrze ukształtowaną/rozwinętą intuicję wychowawczą, dzięki której skutecznie pomagał młodzieży. W rozdziale piątym Hanna Markiewicz i Kazimierz Misiaszek opisali działalność oratorium przy Bazylice Najświętszego Serca Jezusowego na warszawskiej Pradze (w cenzurze: 1933–1939). Wyjaśnili genezę powstania bazyliki, zarysowali bardzo trudną sytuację społeczno-ekonomiczną mieszkańców warszawskiej Pragi w latach międzywojennych (1918–1939), następnie uwagę badawczą skupili na działalności praskiego oratorium, wychowaniu religijnym, aktywności sportowej i rekreacyjnej (w trosce o dobre zdrowie i sprawność fizyczną dzieci i młodzieży), a także kulturalnej i oświatowej. W rozdziale szóstym zaprezentowali aplikacyjną działalność wychowawczą i opiekuńczą salezjanów w trudnych warunkach okupacyjnych II wojny światowej. W przedmiotowej części publikacji zaakcentowali determinację zakonników w realizowaniu tajnego nauczania z poszczególnych przedmiotów kształcenia, organizowaniu tajnych obchodów świąt kościelnych i państwowych oraz pomocy materialnej i dokarmianiu mieszkańców Pragi.

W rozdziale siódmym autorzy analizowanej monografii opisali działalność wychowawczo-opiekuńczą salezjanów w latach Polski Ludowej. Przypomnieli, że po wyzwoleniu warszawskiej Pragi salezjanie nadal pracowali z młodzieżą. Początkowo wychowanie religijne Polaków realizowano na podstawie przedwojennych ustaleń prawnych, ale w nowej powojennej rzeczywistości politycznej władza państwowa systematycznie podejmowała próby ograniczenia, a nawet eliminacji wszelkich przejawów kultu religijnego z życia społeczeństwa polskiego. Pomimo wielu trudności indoktrynacyjnych stałym wyzwaniem działalności praskich salezjanów było pogłębianie wiary religijnej dzieci i młodzieży. Należy zaznaczyć,

że salezianie prowadzili także duszpasterstwo akademickie w parafii w latach 1969–1989. Hanna Markiewicz i Kazimierz Misiaszek skonstatowali, że pomimo braku oficjalnie funkcjonującego oratorium w okresie Polski Ludowej na warszawskiej Pradze realizowano pracę duszpasterską w myśl wskazówek św. Jana Bosko.

Ostatni rozdział (ósmy) implikuje wyjaśnienie działalności praskiego oratorium na przełomie XX i XXI wieku. Autorzy zaznaczyli, że w nowej rzeczywistości transformacji ustrojowej po 1989 roku podjęto pracę wychowawczą w oratorium na warszawskiej Pradze, a w 1999 roku oficjalnie zatwierdzono oratorium jako podmiot prawny. 7 października 1999 roku w Salezjańskim Ośrodku Wychowawczym przy Bazylice Najświętszego Serca Jezusowego odbyło się spotkanie duszpasterzy, rodziców, wychowanków zainteresowanych utworzeniem stowarzyszenia pod nazwą Oratorium im. Św. Jana Bosko przy Bazylice Najświętszego Serca Jezusowego. Powołano komitet założycielski i podjęto czynności prawne niezbędne do rejestracji stowarzyszenia, następnie przyjęto i zarejestrowano *Statut Oratorium im. św. Jana Bosko przy Bazylice Najświętszego Serca Jezusowego w Warszawie*.

Autorzy analizowanej monografii podjęli także problematykę pozyskiwania środków finansowych na prowadzenie oratorium. Opisu wychowawczy walor obozów, kolonii, półkolonii, wycieczek podczas letniego i zimowego odpoczynku dzieci i młodzieży. Stwierdzili, że (tradycyjnie) cenioną formą działalności salezjańskiej jest wychowanie przez sport. Ogromne znaczenie ma także praca integracyjna, i co się z tym wiąże, organizowanie festynów, pikników rodzinnych, zabaw okolicznościowych, a także warsztatów dla rodziców prowadzonych przez psychologów i pedagogów z Instytutu Salezjańskiego. Poza tym młodzież oratoryjna jest motywowana do udziału w spektaklach teatralnych, muzycznych w ramach szeroko pojętego wychowania przez sztukę.

Jak wiadomo, wychowanie religijne ma kluczowe znaczenie w działalności praskiego oratorium, dlatego autorzy omawianej publikacji uwagę skupili na kształtowaniu postaw religijnych dzieci i młodzieży, zapobieganiu postawom patologicznym w środowisku społecznym. W ostatnim podrozdziale swojego dzieła współautorskiego wymienili szczególnie zasłużonych salezjanów w procesie pracy wychowawczej z młodzieżą. Publikację wieńczą syntetycznie ujęte informacje o działalności oratorium w 2020 roku, w warunkach narodowej i globalnej pandemii Sars-Cov-2. Autorzy zwieńczyli swoje dzieło następującym uogólnieniem: salezjańska wspólnota opiekuńczo-wychowawcza na warszawskiej Pradze uczy, bawi i wychowuje, a działalność omawianego stowarzyszenia użyteczności publicznej jest bardzo ważna dla pomyślnej przyszłości młodych pokoleń Polaków.

Rekapituluując recenzenckie przemyślenia, należy podkreślić wartość poznawczą monografii. Można mieć nadzieję, że dzieło Hanny Markiewicz i Kazimierza Misiaszka zainteresuje nie tylko historyków wychowania, ale będzie także stanowiło cenną inspirację dla nauczycieli, wychowawców, którzy podejmują aplikacyjne wyzwania w różnorodnych instytucjach wychowania bezpośredniego.